

Sovietskeho sväzu, realizátora i garanta slobody národov Československa. Toto je jasné nám a toto je jasné i našim partnerom. 927

Ani v ilegality, keď na užšom podklade fungoval zárodok neskoršej Slovenskej národnej rady, ani v priebehu legálnej činnosti Národnej rady v Banskej Bystrici nedošlo medzi komunistickou stranou a medzi činiteľmi združenými v Demokratickom bloku k nijakým treniciam a k nijakému bojovnému hlasovaniu. Neboli sme koalíciou vzájomne súperiacich partnerov, dohodnutých len o tom, že sa dohodneme. Sme spoločenstvom osôb i skupín, navzájom uzhovorených o princípoch nášho národného odboja, ktoré sú aj čitateľom vašich vzácných novín známe, a predchnutých vôľou, zápas nášho národa priviesť k úspechu. My komunisti boli sme šťastní, že vývoj udalostí už od počiatku povstania sa priaznivejšie nakláňal na našu stranu a poskytoval ďalekosiahle možnosti pre uplatňovanie našich programových zásad. Boli sme však šťastní predovšetkým preto, lebo sme v tejto situácii mohli sa osvedčiť, že nás vôbec nevedú púhe snahy o dosiahnutie stranických úspechov a že našu pozíciu nepoužívame na prelicitovanie politiky našich partnerov. Samozrejme, taký istý zástoj sme mohli očakávať od nich v opačnej situácii, no dobre padlo nám, že my prví sme mohli dokázať vážnosť nášho predsavzatia: nie pohltiť, ale spolupracovať.

S týmto predsavzatím a s dobrými skúsenosťami zo spolupráce, ktorá stále trvá i v terajších ťažších podmienkach nášho národného zápasu, začneme pôsobiť i v nových pomeroch, vytvorených oslobodením Slovenska Červenou armádou. A nazdávam sa, že budeme môcť pracovať na základni ešte širšej ako doteraz. Už aj združené sily podpolia mali styky s mnohými, s vládnyim režimom nesúhlasiacimi činiteľmi z Hlinkovej ľudovej strany. Dá sa však predvídať, že Slovenská národná rada, ktorá bude vrcholným orgánom správy vecí na Slovensku, ako aj národné výbory, reprezentujúce v miestnom i okresnom merítku verejnú správu, budú zložené tak, aby im nikdy nik nemohol vytknúť, že nereprezentovali vôľu a všetky zložky celého národa.

Ideové predpoklady pre takúto politiku podľa môjho presvedčenia sú v našom národe dané.

„Československé listy“, 1. 1. 1945, čís. 1, roč. III.

571

1945, január 3. Bratislava. — Záznam vedúceho úradníka pohotovostnej skupiny H nacistickej bezpečnostnej polície a bezpečnostnej služby, obsahujúci rozbor situácie v štátnom aparáte slovenského štátu.

Rozsudok nad vlastizradcom a velezradcom Šrobárom¹ zreteľne ukázal slabosť zodpovedných vedúcich ľudí na Slovensku. Ako prv ani teraz v nich neprevláda povedomie, že majú vystúpiť s verejným priznaním sa k nemecko-slovenskému osudovému spoločenstvu.

Vedúce kruhy ovláda strach pred represáliami boľševikov a Čechoslovákov a z toho úmysly bočiť týmito smermi, a tým ochabuje ich rozhodnosť. Tento postoj sa zreteľne prejavil vo vyhlásení poslanca Körpera v parlamente, ku ktorému

¹ Pozri dokument čís. 568.

bol z nemeckej strany prostredníctvom prezidenta predložený návrh osnovy, a v pastierskom liste vydanom biskupmi, ktorý vznikol tiež na podnet z nemeckej strany prostredníctvom prezidenta ako protibolševický. Okrem toho je pri predložení nemeckých želaní zakaždým zrejmé, že najprv sa takéto návrhy ochotne vypočujú, do ich realizácie však prejde vždy veľa času, v ktorom sa predložený návrh mnohonásobne ureční a uskutoční sa zmenený alebo sa vôbec neuskutoční.

Vedenie slovenského štátu treba donútiť, aby teraz jednoznačne priznalo farbu a presadzovalo svoje rozkazy až po najmenšieho zamestnanca.

Na aktivizáciu celého slovenského politického a hospodárskeho života by sa mali utvoriť tieto predpoklady:

1. Tuhé zomknutie vlády zmenšením počtu ministerstiev. Obsadiť tieto ministerstvá ľuďmi, ktorí sú odvážni a z nemeckej strany sa dajú riadiť a budú bezohľadne zasahovať.

a) Ministerstvo vnútra treba posilniť obnovením exekutívy. Terajší minister vnútra Mach musí, samozrejme, padnúť. Táto chúlolistivá otázka sa dá ľahko riešiť jeho povolaním za ministra zahraničných vecí. Za ministra vnútra treba povolať odborníka, v najhoršom prípade prezidiálneho šéfa dr. Kasoviča. Najdôležitejšie je, aby bola exekutíva potom zoskupená pod vedením štátneho sekretára pre bezpečnosť. Ako štátny sekretár môže prichádzať do úvahy z príčin už viac ráz opakovaných len Kubala.

Aby sa zabezpečila účinnosť štátneho správneho aparátu v župách a okresoch, treba uvážiť, či sa nemajú postaviť po bok štátnych správnych úradníkov v župách a okresoch politickí komisári z radov gardy, resp. iných kruhov priateľských Nemecku.

Zdá sa, že je sľubnejšie priradiť pod zámkou novej výstavby štátnej exekutívy k župným a okresným šéfom komisárov pre výstavbu šéfa Štátnej bezpečnosti, aby sa tým zabezpečila kontrola štátneho aparátu, ako aj možnosť uskutočňovať bezpečnostné opatrenia vydávané z centra.

b) Hospodárske inštalácie (Ministerstvo hospodárstva, Ministerstvo dopravy) sa zjednotia pod vedením silného muža v jedno ministerstvo. Najvyšší zásobovací úrad a Pozemkový úrad treba tiež podriať tejto novej ústrednej hospodárskej inštalácii.

c) Osoba terajšieho ministra výchovy dr. Kočiša neposkytuje záruku výchovy dorastu slovenskej inteligencie, ani slovenskej vysokoškolskej mládeže v duchu nemeckej orientácie. Dr. Kočiš ako tajomník strany zlyhal a aj mladá slovenská generácia ho ostro napáda. Za nového ministra výchovy mohol by byť navrhnutý vedúci oddelenia „Maticy slovenskej“ dr. Mečiar (Turč. Sv. Martin).

d) Ministerstvu národnej obrany by bolo treba prinavrátiť význam, ktorý mu patrí vzhľadom na nepatrnú veľkosť Slovenska. Ministerstvo by sa malo premeniť na „Hlavné veliteľstvo slovenského sboru štátnej obrany“. Veliteľstvo nadobudne charakter najvyššieho štátneho úradu, aký má Úrad propagandy alebo Najvyšší zásobovací úrad. Veliteľ sboru štátnej obrany, pravda, nepatrí do vlády, ale bude z prípadu na prípad prizývaný. Hlavným veliteľom sboru štátnej obrany je prezident.

2. Zjednodušenie administratívy, ktorá rozhodne skoncuje s terajšou zdĺhavou činnosťou správy.

a) Očista úradného aparátu bezohľadným vylúčením všetkých úradníkov a zamestnancov, ktorí sa neosvedčili ako politicky úplne spoľahliví. Určiť termín. Ťažko zaťažených nepenzionovať, ale prepustiť bez dôchodku. Všetkých prepustených ako celok zasadiť do povinnej práce.

b) Zintenzívnenie služobnej činnosti predĺžením služobného času, úpravou dovoleniek atď.

Úradníkom treba sľúbiť podstatne novú úpravu ich plátov.

3. Súdy všeobecne ukázali pri vynášaní rozsudkov zbabelosť. Bezohľadne vylúčiť z politických senátov všetkých sudcov, ktorí ešte ani dnes ako formalisti

nechcú pochopiť zmysel doby. Treba utvoriť akýsi slovenský národný súd, do ktorého treba tiež povolať — ako v ríši — popredné slovenské osobnosti. Tým by sa nedosiahlo len oživenie slovenskej justície pri politických deliktoch, ale priťahli by sa aj slovenskí politickí činitelia k vykonávaniu spravodlivosti, a tým by sa stali spoluzodpovednými za vynesené rozsudky. Slovenskí politickí činitelia by museli spoluúčasťou na tomto vynášaní rozsudkov otvorene priznať svoje nasadenie za samostatný slovenský štát a spomenuté nasadenia by neprenehali len odborné školeným sudcom, ktorí sa môžu vždy stiahnuť na zákonné ustanovenia.^{1a}

Možnosť odovzdávať prípady nie zrelé pre súd do záchytných táborov, čo prv vykonával minister vnútra, by mala prejsť na štátneho sekretára pre bezpečnosť. Prv utvorené trojčlenné komisie pre skúmanie týchto prípadov by sa mali zrušiť.

4. Nová úprava príspevkov pre pozostalých a príbuzných po padlých a invalidoch. Silnejšia účasť týchto na arizáciách, preskúmanie arizácií, nové rozdelenie podnikov, ktoré prepadli arizácii, bez ohľadu na národnosť.

Bolo by treba začať rozdeľovať skonfiškovanú židovskú pôdu, ktorá nebola rozdelená. Pôdu by bolo treba prideliť takým ľuďom, ktorí sa za udržanie slovenského samostatného štátu v boji proti bandám a boľševizmu významne nasadili a zúčastnili.

Žold ozbrojených jednotiek HG treba definitívne prispôsobiť nemeckému žoldu. Tak isto žold domobrany.

Aby sa dosiahlo vyrovnanie najmä v otázke odmien, bolo by treba preskúmať príjmové pomery mužov slovenského hospodárstva a znížiť ich vzhľadom na zvýšenie príjmov robotníkov, zamestnancov a úradníkov.

5. Preskúmanie vysokoškolských profesorov, prepustenie všetkých profesorov, ktorí nemajú pozitívny postoj.

6. Aby sa dorast slovenskej inteligencie a slovenská mládež usmernili v zmysle nemecko-slovenského vedúceho vzťahu, javí sa potrebné odpútať slovenskú vysokoškolskú mládež od jej terajších intelektuálnych diskusií a zavedením vojnového nasadenia zomknúť slovenskú vysokoškolskú mládež do akejsi pevne vedenej pracovnej služby.

To isté sa vzťahuje vôbec na slovenskú mládež, ktorú by bolo treba v táboroch brannej výchovy zamerať na pozitívne nasadenie v duchu novej Európy.

7. Zástupcovia Združení nie sú schopní ovplyvniť robotníctvo v kladnom zmysle. Osobná očista je prvým predpokladom pre aktivizáciu slovenského robotníctva. Súčasne s tým by mala štartovať uvedená nová sociálnopolitická úprava.

K tomu všetkému však patrí aj to, aby zodpovední slovenskí ľudia ukazovali záujem o starosti robotníctva. Slovenskí exponenti sa musia preto konečne zbaviť zvykov meštiackych štátnikov a osobne sa vhodným spôsobom zapojiť do starostlivosti o robotníctvo. Konanie schôdzí sa nezdá byť vhodným prostriedkom. Slovenskí robotníci musia dostať možnosť vymeniť si príslušným spôsobom názory so slovenskými štátnikmi v rámci závodných schôdzí bez účasti vedúcich podnikov.

8. Zjednodušenie chodu legislatívy ďalekosiahlym používaním zmocňovacieho zákona.

9. K Úradu propagandy sa okamžite pričlenia všetky cenzúrne úrady. Nato má Úrad propagandy hneď vydať pre županov a okresných náčelníkov pokyny, v ktorých vyhlási jednoznačné ustanovenia o cenzúre.

10. Slovenské štátne vedenie preskúma z vlastnej iniciatívy všetky štátne zariadenia a hospodárske podniky a zameria ich na totálne vojnové nasadenie Slovenska.

Spôsob, ako vyrieši a uskutoční slovenský štát opatrenia nutné pre dnešné vedenie vojny proti boľševizmu a západným demokraciám, bude skúšobným kame-

^{1a} Orig.: „...die sich jederzeit auf gesetzliche Bestimmungen zurückziehen können.“

930 ňom jeho celoeurópskej orientácie a postoja. Tento postoj bude musieť dokázať aj tým, ako sa vyporiada s problémami národnostných skupín žijúcich na jeho štátnom území.²

ŠSÚA Bratislava. Nár. súd Bratislava, 1946, kart. 68/350-356 (Ludin-Höfle). Strojopisný prepis. (Z nemčiny preložil JŠ.)

572

1945, január 10. Bratislava. — Situačná zpráva nemeckého vyslanca Ludina s návrhmi, ako upevniť a reorganizovať ľudácky štátny aparát.

Tajná ríšska vec.

Návrhy na upevnenie slovenského štátu¹

I. Ani nasadenie nových mužov — Tiso II, Haššík, Lednár, Kubala — samo osebe neumožnilo obnovenie štátnej existencie. Hovorí sa síce veľa o potrebe obratu v zmýšľaní tzv. vedúcej vrstvy, ale rukolapné úspechy nemožno vôbec alebo len ťažko zistiť. Obava z nemeckej porážky a strach pred boľševikmi pôsobia priam ohromujúco a vedú často k alibizmu.

Dokonca aj prezidentovi oddané noviny hovoria stále znovu aj v posledných dňoch „o pomalom a mdlom správaní sa zodpovedných činiteľov, nesúcich vinu za škody, ktoré spoločnosť v posledných týždňoch utrpela na svojej morálnej sile“. Tým pozoruhodnejšie je, že napriek lepším poznatkom sa prakticky nepodniklo nič rozhodujúce, alebo len veľmi málo.

II. Priberanie nových akcieschopných mužov na miesta ministrov alebo na iné vedúce miesta z vedúceho kruhu Hlinkovej gardy, na ktorých sa môže ríša spoľahnúť vzhľadom na ich cieľavedomosť a preukázanú akcieschopnosť azda aj v prípade zvrchovaného nebezpečenstva, narazí na ťažkosti už preto, že je asi primálo síl k dispozícii. Veď aj samotnú výstavbu vnútri gardy len ťažko zvládnú.

Je asi vôbec otázne, či možno ešte dnes považovať výmenu jednotlivých osôb „silnými ľuďmi“ za všeliak. Pravdepodobne by bol každý z dnešných ministrov len vďačný, keby bol zbavený svojej zodpovednosti. Naproti tomu sú dnešní ministri politicky zakotvení a v praktickej práci sa už napospol vecne osvedčili. Zmena ministrov je teda účelná len vtedy, keď sa dokáže, že nedostatočne plnili doterajšie príkazy, a keď možno od vyhladnutého nástupcu očakávať skutočne lepšie výkony.

III. Na prvý pohľad je prekvapujúce, že pohotovosť brániť hranice vlastného štátu so zbraňou v ruke je úplne nepatrná aj u mladej generácie. Toto chovanie je pochopiteľné len vtedy, keď poznáme nebojovné tendencie vo výchove slovenskej mládeže a keď vieme, že väčšina Slovákov pred založením štátu nemyslela na samostatný štát — azda z pocitu vlastnej politickej a organizačnej slabosti — ale

² Tu sa zachovaný materiál končí. Záznam pravdepodobne ešte ďalej pokračoval.

¹ Ludinove situačné zprávy, ktoré publikujeme ako dokumenty čís. 572 a 573, tvorili — ako je zrejme z rukopisných poznámok v záhlaví — 1. a 2. prílohu k Ludinovmu listu Himmlerovi. V tomto liste zo 17. 1. 1944 odpovedá Ludin na Himmlerov prípis zo 17. 12. 1944: znova žiada, aby nebol z Bratislavy odvolaný vojenský atašé nemeckého vyslanectva Elger, oznamuje, aké sa urobili opatrenia, aby sa neopakoval prípad demonstrácií v Bratislave v súvislosti s prechodom sovietskych a slovenských zajatcov mestom, a napokon podáva vysvetlenie k údajnému nadbytku zeleniny a ovocia v Bratislave, k čomu sa Himmler neustále vracal. (Porov. Ludinov list: The National Archives of the United States Washington. Microcopy „T-175“, roll 75/2 593624 — 2 593628, tiež ŠSÚA Bratislava.)